

VARIA

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ
RYSZARD SKAWIŃSKI

SANKTUARIA W DIECEZJI EŁCKIEJ (1992–2012)

1. Sanktuaria diecezji ełckiej 2002–2012 w świetle schematyzmów diecezjalnych

W Kodeksie Prawa Kanonicznego sanktuariów dotyczy rozdział 3 księgi IV – *Uświęcające zadania Kościoła* (s. 485). Rozdział obejmuje kanony od 1230 do 1234. Pierwszy z nich (kan. 1230) definiuje sanktuarium następująco: „Przez sanktuarium rozumie się kościół lub inne miejsce święte, do którego – za aprobatą ordynariusza miejscowego – pielgrzymują liczni wierni, z powodu szczególnej pobożności”¹. Następne kanony regulują status sanktuarium narodowego i międzynarodowego, zatwierdzanie statutów sanktuariów, kwestię przywilejów nadawanych sanktuariom. Kanon 1234 zawiera dwa paragrafy:

„1. W sanktuariach należy zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia przez gorliwe głoszenie słowa Bożego, przez odpowiednie ożywienie życia liturgicznego, zwłaszcza przez sprawowanie Eucharystii i pokuty oraz przez kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej.

2. Wota sztuki ludowej i dokumenty pobożności winny być przechowywane w sanktuariach lub w miejscach przyległych, i bezpiecznie strzeżone”².

Biskup Edward Samsel w artykule z 1996 r. *Sanktuaria diecezji ełckiej* odwoływał się do *Listu Rady Głównej obchodów Roku Maryjnego do wszystkich biskupów katolickich* („L’Ossevatore Romano”, wyd. polskie, nr 11–12/1987, s. 4). Przytoczył myśl odnoszącą się do sanktuarium maryjnego – „jakoby pomnika wzniesionego przez pobożność ludową”. W takim sanktuarium Rada Główna widziała miejsce, gdzie „Maryja odbiera cześć od wiernych ze względu na tajemnicę Wcielenia, jako Dom Boży, Stolica Mądrości, żywa świątynia Ducha Świętego i tak, w sposób konkretny i tajemniczy, jest uprzywilejowana droga wiodącą do spotkania z Panem”. Trudno dziwić się, że zdecydowana większość sanktuariów

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ, prof. zw. dr hab., dziekan Wydziału Studiów Technicznych i Społecznych w Elku Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl
RYSZARD SKAWIŃSKI, dr pedagogiki, wicedyrektor Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Elku; e-mail: ryszardskawinski@wp.pl

¹ Zob. KPK, kan. 1230.

² Zob. KPK, kan. 1234.

w diecezji ełckiej były to sanktuaria maryjne. „Typowym wyrazem pobożności do NMP są pielgrzymki. Pielgrzym przeżywa tu tajemnicę własnej drogi życia, która przez ustawiczne nawracanie (sakrament pokuty w sanktuarium) wiedzie za wzorem Maryi do osiągnięcia pełnego zjednoczenia z Bogiem”³.

W roku 1992 w diecezji ełckiej istniało siedem sanktuariów:

1. Matki Boskiej Sejneńskiej (Figura koronowana 7 września 1975 r.).
2. Matki Boskiej Fatimskiej w katedrze św. Wojciecha w Ełku (Figura koronowana 6 czerwca 1991 r.).
3. Sanktuarium Krzyża Świętego w kościele pw. Świętego Krzyża w Olecku.
4. Matki Boskiej Krasnoborskiej.
5. Matki Boskiej Rajgrodzkiej.
6. Matki Boskiej Studzienicznej.
7. Świętego Brunona w Giżycku⁴.

W *Schematyzmie diecezji ełckiej 2012* znajdujemy po dwudziestu latach zaktualizowany i nieco rozbudowany wykaz sanktuariów:

Sanktuaria maryjne:

1. Sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej w Sejnach (Figura koronowana 7 września 1975 r.).
2. Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Katedrze w Ełku (Figura koronowana 6 czerwca 1991 r.).
3. Sanktuarium Matki Bożej Studzieniczańskiej w Studzienicznej (Obraz koronowany 17 września 1995 r.).
4. Sanktuarium Matki Bożej Rajgrodzkiej Królowej Rodzin w Rajgrodzie (Obraz koronowany 5 sierpnia 2000 r.).
5. Sanktuarium Matki Bożej Bazylianki w Lipsku (Obraz koronowany 2 sierpnia 2000 r.).
6. Sanktuarium Matki Bożej Różańcowej Krasnoborskiej w Krasnymborze (Obraz koronowany 8 września 2001 r.).

Sanktuaria inne:

1. Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Parafii Chrystusa Sługi w Ełku.
2. Sanktuarium Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku
3. Sanktuarium św. Brunona w Giżycku⁵.

W 2012 r. diecezja ełcka szczyła się dziewięcioma sanktuariami. W okresie dwudziestu lat istnienia diecezji w dziedzinie sanktuariów zaszło kilka zmian. Powstały dwa nowe sanktuaria: Matki Bożej Bazylianki w Lipsku oraz Bożego Miłosierdzia w parafii pw. Chrystusa Sługi w Ełku. Wszystkie obrazy w sanktuariach maryjnych zostały w tym czasie ukoronowane (cztery obrazy spośród sześciu). W schematyzmie z 2012 r. zostały doprecyzowane nazwy sanktuariów oraz wprowadzony został podział na sanktuaria maryjne oraz pozostałe („inne”).

³ Zob. E. Samsel, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, w: *Przeszłość natchnieniem dla terażniejszości. Sympozjum historyczne i świętowojeckowe. Ełk, 20–22 kwietnia 1994*, pod red. K. Brzostka, T. Ratajczaka, M. Salomona in., Ełk 1996, s. 333.

⁴ „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” (dalej: KUDE), 1(1992), marzec–sierpień, s. 114.

⁵ *Schematyzm diecezji ełckiej 2012*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Ełk 2012, s. 83.

2. Sanktuaria maryjne

Spośród dziewięciu sanktuariów diecezji ełckiej, jakie istniały w 2012 r., sześć było sanktuariami maryjnymi. Wszystkie były sanktuariami koronowanymi. W dwóch sanktuariach przedmiotem kultu jest figurka Matki Bożej, a w czterech sanktuariach – obraz. Figurki Matki Bożej występują w Sejnach oraz w ełckiej katedrze, obrazy w pozostałych sanktuariach⁶.

Sejny

Figura Matki Boskiej Sejneńskiej została zakupiona ok. 1602 r. w Królewcu przez Jerzego Grodzińskiego. Wybudował on pierwszy kościół w Sejnach i ufundował tu klasztor dominikanów. Rzeźba z drewna lipowego ma 166 cm wysokości, przedstawia Matkę Boską siedzącą bez oparcia. „Na Jej prawym kolanie stoi Dzieciątko Jezus w szatach. Matka Boska prawą ręką podtrzymuje Dzieciątka, zaś w lewej trzyma jabłko”⁷. Świadczenia kultu Matki Boskiej Sejneńskiej pochodzą już z XVII w., do Sejn pielgrzymowali Polacy, Litwini i Rusini nawet z bardzo odległych stron. Pierwsze korony na głowie Maryi i Dzieciątka pojawiły się na początku XVII w., kiedy też otoczono figurę srebrną szatą. Koronacji figury koronami papieskimi dokonali 7 września 1975 r. kardynałowie Stefan Wyszyński i Karol Wojtyła przy współudziale biskupa łomżyńskiego Mikołaja Sasinowskiego. Rangę artystyczną i historyczną figury obrazuje fragment z dokumentacji konserwatorskiej z 1967 r.: „Figura Matki Boskiej Sejneńskiej jest jedynym tego typu obiektem na terenie kraju, posiada unikalną wartość naukową i artystyczną oraz została zaliczona do zabytków klasy pierwszej”⁸. Odpust w święto Nawiedzenia NMP (niedziela po 31 maja), w święto Matki Bożej Różańcowej (niedziela po 7 października) oraz w rocznicę koronacji figury Matki Bożej Sejneńskiej (pierwsza niedziela września)⁹.

Ełk

Figurę Matki Boskiej Fatimskiej w ełckiej katedrze ufundował w 1990 r. biskup Józef Wysocki. Sprowadzona z Fatimy rzeźba o 102 cm wysokości, wykonana z drewna polichromowanego, została ukoronowana przez papieża Jana

⁶ Zob. W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, Ełk 2011.

⁷ Archiwum Kurii Diecezjalnej w Ełku, Akta Bieżące (dalej: AKD AB), Sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej w Sejnach, Charakterystyka sanktuarium.

⁸ E. Samsel, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 335.

⁹ Zob. W. Guzewicz, *Sejneński ośrodek kościelny (wybrane zagadnienia)*, CEL, 3(2016), nr 2(10), s. 87–98; W. Jemielity, *Sejny*, EK t. 17, Lublin 2012, kol. 1358–1359; E. Klimaniec, *Sanktuarium Matki Boskiej w Sejnach*, Suwałki 1996, 2007³; *Dominikanie w Sejnach 1602–1804. 400 lat obecności figury Matki Bożej taskami słynącej 1602–2002*, Sejny 2002; S. Wysocki, *Dzieje kultu figury Matki Boskiej w kościele Nawiedzenia NMP w Sejnach*, Lublin 1975 (mps BWSDE); J. Złotkowski, *Figura taskami słynąca Matki Boskiej i kościół sejneński*, Sejny 1938.

Pawła II w Olsztynie 6 czerwca 1991 r. – podczas IV pielgrzymki do Polski¹⁰. Po utworzeniu diecezji ełckiej (1992) odbyła się uroczysta peregrynacja kopii figury po wszystkich dekanalnych kościołach diecezji, co wzmocniło kult Matki Boskiej Fatimskiej na tym terenie. Wziąwszy pod uwagę rozwijającą się pobożność wiernych wobec Matki Boskiej Fatimskiej w jej ełckiej figurze, biskup ełcki Wojciech Ziemia dekretem z 13 maja 1994 r. ustanowił Sanktuarium Diecezjalne Matki Bożej Fatimskiej w kościele katedralnym pw. św. Wojciecha BM w Ełku. Odpusty w katedrze 23 kwietnia (św. Wojciecha), 13 maja (Matki Bożej Fatimskiej) oraz 6 sierpnia (Przemienienia Pańskiego)¹¹.

Krasnybór

W Krasnymborze nad Biebrzą, na obrzeżach Puszczy Augustowskiej, istnieje najstarsze sanktuarium maryjne w diecezji ełckiej. Parafia krasnoborska zalicza się do najstarszych w diecezji, jej korzenie sięgają końca XVI w. Pierwsze stulecie istnienia tej parafii wiąże się z trzema zakonami: bazylianów, bernardynów i dominikanów. Z przybyciem bernardynów związana jest prośba Anny Zofii Chreptowicz z Kurzenieckich, podkomorzyny nowogródzkiej, aby „chwała Boża przy cudownym Obrazie Najświętszej Panny w kościele murowanym nie ustawała”¹². Jej syn, Samuel Litawor Chreptowicz, oddał bernardynom klasztor i oposażył ich w grunty orne, lecz po osiemnastu latach (1679) zakonnicy opuścili Krasnybór. Ich miejsce zajęli dominikanie, którym udało się rozkrzewić kult Matki Bożej Krasnoborskiej¹³.

Obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, olejny na płótnie, o wymiarach 110 cm na 93 cm, umieszczony w kościele pw. Zwiastowania NMP, przedstawia Maryję w półpostaci, w koronie, czerwonej sukni oraz czerwono-niebieskim płaszczu z żółtym podbiciem. Matka Boska w prawej dłoni trzyma berło, a lewą podtrzymuje Dzieciątko. Większość malowidła pokrywa sukienka z mosiężnej blachy, srebrzona i złocona, zdobiona nimbami, berłem, różańcem i półksiężycem. W przeszłości wizerunek Matki Boskiej zdobyły drogie wota, zrabowane przez żołnierzy napoleońskich w 1812 r.¹⁴

¹⁰ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Katedrze w Ełku, Charakterystyka sanktuarium; W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 9–18; tenże, *Kościoły i parafie ziemi ełckiej*, Ełk 2008; M. Rogińska, *Korona Matki Boskiej Fatimskiej w Ełku*, „Martyria”, 22(2011), nr 6(241), s. 8; M. Rózio, *Działalność duszpasterska w parafii św. Wojciecha w Ełku w latach 1971–1997*, Warszawa 1998 (mps BUSKWW); S. Wysocki, *Sanktuarium diecezjalne Matki Boskiej Fatimskiej w Ełku*, „Martyria”, 6(1996), nr 3(60), s. 9.

¹¹ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Katedrze w Ełku, Dekret z 13 maja 1994 r.

¹² W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 48.

¹³ W. Jemielity, *Sanktuaria maryjne w diecezji łomżyńskiej*, Łomża 1991, s. 55–78; A. Michalak, *Dzieje duszpasterstwa parafii Krasnybór w latach 1818–1925*, Warszawa 1999 (mps BUKSWW); D. Wojewnik, *Dzieje i działalność duszpasterska w parafii Krasnybór – od chwili powstania do 1996 r.*, Warszawa 1998 (mps BUKSWW); E. Anuszkiewicz, *Sanktuarium Maryjne w Krasnymborze*, „Martyria”, 8(1998), nr 5(85), s. 7.

¹⁴ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Różańcowej Krasnoborskiej w Krasnymborze, Charakterystyka sanktuarium.

Obraz Madonny Różańcowej ukoronował biskup ełcki E. Samsel 8 września 2001 r. koronami poświęconymi przez papieża Jana Pawła II w Ełku 8 czerwca 1999 r. Odpusty w krasnoborskiej świątyni: 25 marca (Zwiastowanie NMP), 6 sierpnia (Przemienienie Pańskie), 8 września (Narodzenie NMP) i 7 października (Matki Bożej Różańcowej)¹⁵.

Rajgród

Małe miasteczko Rajgród zalicza się do najstarszych miejscowości diecezji ełckiej. Jego prehistoria sięga czasów jaćwieskich, ale udokumentowane informacje o nim pochodzą z XVI w. Obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem pochodzi z XVII w., malowidło ma wymiary 165 cm na 110 cm, a sama postać Matki Boskiej z koroną 73 cm. Maryja na obrazie przedstawiona została w półpostaci, z prawą ręką uniesioną, a lewą podtrzymującą Dzieciątko. Stroje świętych postaci przykryte zostały metalową sukienką o bogatej ornamentyce. Obraz zdobią korony papieskie pobłogosławione przez papieża Jana Pawła II 8 czerwca 1999 r. w Ełku. Koronacji dokonał biskup ełcki Wojciech Ziemia 5 sierpnia 2000 r. Obraz Matki Bożej Rajgrodzkiej słynął łaskami i otoczony był kultem już w XVII i XVIII w., ale rangę sanktuarium nadał rajgrodzkiemu kościołowi pw. Narodzenia NMP dopiero biskup łomżyński Juliusz Paetz w 1983 r. Odpusty w sanktuarium: 8 września (Narodzenia NMP) oraz 6 sierpnia (Przemienienia Pańskiego)¹⁶.

Lipsk

Lipsk to jedno z najmniejszych miast diecezji ełckiej, prawa miejskie odzyskał w drugiej połowie XX w. Miejscowość z pogranicza państw, kultur i religii. Mieszkali tu przedstawiciele różnych narodowości i wyznań, chociaż przeważali wierni obrządku rzymskokatolickiego oraz grekokatolicy. W założonym w 1580 r. mieście istniały pierwotnie parafie katolicka i prawosławna, a w latach 1615–1875 parafia grekokatolicka. Po likwidacji kościoła unickiego na ziemiach Królestwa Polskiego (1875) wiernym narzucono prawosławie, które opuścili przy pierwszej możliwości (reformy liberalne 1905 r.), kierując się w stronę Kościoła katolickiego¹⁷.

¹⁵ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Różańcowej Krasnoborskiej w Krasnymborze, Akt koronacji Obrazu Matki Bożej Różańcowej w Krasnymborze 8 września 2001 r.

¹⁶ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Rajgrodzkiej Królowej Rodzin w Rajgrodzie, Koronacja obrazu Matki Bożej Rajgrodzkiej (5 sierpnia 2000); W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 85–92; W. Jemielity, *Sanktuaria maryjne w diecezji łomżyńskiej*, s. 131–148; J. Sobolewski, *Rajgród. Sanktuarium maryjne*, Rajgród 1996; J. Wawiórka, *Działalność duszpasterska parafii Narodzenia NMP w Rajgrodzie w latach 1945–1992*, Warszawa 1996 (mps BWSDE).

¹⁷ W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 66–67; M. Wrzeszcz, *Lipsk*, EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 1125–1126; J. Czartoszewski, *Dzieje parafii Lipsk w diecezji augustowskiej czyli sejmeńskiej w latach 1818–1925*, Łomża 1993 (mps BWSDE).

Namalowany na lipowej desce w XV w. obraz nieznanego autorstwa przechodził podobne koleje losu jak miasteczko i jego mieszkańcy. Przywieziony prawdopodobnie z Wileńszczyzny obraz, czczony zarówno przez rzymskich katolików, jak unitów, pierwotnie znajdował się w grekokatolickiej parafii w Skiblewie, skąd trafił do Lipska w połowie XIX w. Po 1875 r. obraz był w posiadaniu cerkwi prawosławnej w Lipsku, której wierni ufundowali mu metalową szatę i bizantyjskie nimby w dziękczynieniu za ocalenie od zarazy. W okresie międzywojennym malowidło trafiło do reaktywowanej parafii katolickiej, gdzie wdzięczni wyznawcy sprawili Madonnie i Dzieciątku bogate korony. Aktu uroczystej koronacji dokonał 21 czerwca 1931 r. biskup pomocniczy diecezji łomżyńskiej Bernard Dembek. Korona i sukienka zostały zrabowane podczas II wojny światowej¹⁸. Ponownej koronacji dokonał arcybiskup przemyski Józef Michalik 2 sierpnia 2001 r. Nowe korony pobłogosławił papież Jan Paweł II 8 czerwca 1999 r. w Elku. Odpusty w sanktuarium: 2 sierpnia (Matki Bożej Anielskiej) oraz 13 czerwca (św. Antoniego)¹⁹.

Studzieniczna

Studzieniczna, miejscowość położona na trzech wyspach, w Puszczy Augustowskiej, przy Kanale Augustowskim, nie może narzekać na brak atrakcji turystycznych. Do tych atrakcji zaliczyć można także znajdujące się tam obiekty sakralne. Dziewiętnastowieczny kościół parafialny pobudowany został z drewna iglastego na otynkowanej podmurówce, wewnątrz wzbogacony malowidłami z XVIII i XIX w. Obok kościoła stoi XIX-wieczna dzwonnica. Jednak jeszcze większą atrakcją jest wzniesiona na 64 palach murowana kaplica z 1872 r., w kolejnych latach przebudowywana i wzbogacana. Mieści się w niej XVIII-wieczny olejny obraz Matki Bożej Studzieniczańskiej, nieznanego autorstwa, wzorowany na wizerunku MB Częstochowskiej²⁰. Otoczony kultem już w XVIII w., słynący łaskami („O liczbie pielgrzymujących świadczy fakt, że w roku 1862 przyjęto 4152 intencje mszalne” – Guzewicz, s. 119) obraz spowodował, że 17 września 1995 r. biskup elcki Wojciech Ziemia nadał miejscu jego pobytu rangę sanktuarium. Obraz został ukoronowany papieskimi koronami przez kardynała Józefa Glempa, prymasa Polski.

Sam obraz jest niewielki, ma wymiary 46 cm na 34 cm. Przedstawia Maryję z Dzieciątkiem jako osoby o tak ciemnym kolorycie twarzy, że ich rysy są nie-

¹⁸ W. Guzewicz, *Lipsk i okolice. Studium historyczne parafii dekanatu lipskiego*, Elk 2009, s. 29–38.

¹⁹ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Bazylianki w Lipsku; zob. *Uroczystości koronacyjne 2 sierpnia 2001 r.*

²⁰ Zob. W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji elckiej*, s. 113–121; T. Hausner, *Sanktuarium Matki Bożej Studzieniczańskiej Matki Kościoła*, Studzieniczna–Augustów 2003; B. Mazurek, *Dzieje i kult Matki Bożej Studzieniczańskiej*, Warszawa 2000 (mps BUSKWW); A. Stabińska, *Kult Maryjny w Sanktuarium Studzieniczańskim w latach 1992–1996*, Warszawa 1998 (mps BUSKWW); W. Mroziewski, *Dzieje parafii Studzieniczna w diecezji augustowskiej czyli sejneńskiej w latach 1818–1925*, Łomża 1991 (mps BKUL); W. Jemielity, *Matka Boska Studzieniczna*, Łomża 1988; S. Skindzier, *Kult maryjny na przykładzie sanktuarium w Studzienicznej*, Łomża 1986 (mps BWSDL).

zbyt wyraźne. Kolorystyka obrazu składa się ze złota (nimby, korony, obrzeża szat), granatu (strój Matki Bożej), czerwieni (strój Dzieciątka, płaszcz Matki Bożej). Odpusty: Zesłanie Ducha Świętego, 16 lipca (Matki Bożej Szkaplerznej), 26 lipca (św. Anny)²¹.

3. Inne sanktuaria

Elk – Diecezjalne Sanktuarium Bożego Miłosierdzia

Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Elku zalicza się do najmłodszych w diecezji. Jego korzenie sięgają zaledwie 29 stycznia 2005 r., kiedy to odbyła się diecezjalna pielgrzymka do Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łagiewnikach. Mszy świętej dla ok. 800 pielgrzymów (w tej liczbie 50 księży) przewodniczył biskup ełcki Jerzy Mazur. Wówczas też uroczystie poświęcono kopię obrazu Jezusa Miłosiernego wykonaną przez Annę Sękowską z Krakowa, absolwentkę krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Do Elku przywieziono z tej pielgrzymki nie tylko kopię obrazu, ale także relikwie św. Faustyny. Niedługo później odbyła się pielgrzymka przywiezionego obrazu po parafiach diecezji ełckiej. Po jej zakończeniu, 29 października 2005 r., biskup ełcki Jerzy Mazur powołał Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w parafii pw. Chrystusa Sługi na ełckim osiedlu Konieczki (ul. „Grotta” Roweckiego 5A)²².

Parafia pw. Chrystusa Sługi w Elku została utworzona 24 czerwca 1989 r. dekretem biskupa warmińskiego Edmunda Piszczka. Na Boże Narodzenie 2001 r. biskup ełcki E. Samsel pobłogosławił tu nowo wybudowany kościół parafialny. W nim umiejscowione zostało Sanktuarium Bożego Miłosierdzia. Pomimo niedługiego okresu istnienia z sanktuarium tym związało się wiele pielgrzymek, obrzędów, uroczystości, obyczajów i przywilejów. W ciągu pierwszych pięciu lat istnienia przybyło tu ok. 160 tys. pielgrzymów. Odpusty: druga Niedziela Wielkanocna (Miłosierdzia Bożego), 14 września (Podwyższenia Krzyża Świętego)²³.

Giżycko – Sanktuarium Świętego Brunona

„Prosbę swą motywuję wielkością i zasługami patrona – pierwszego misjonarza tych ziem, oraz faktem, iż obok Matki Kościoła św. Brunon patronuje diecezji ełckiej. Kult św. Brunona, pomijając tradycję, jest głęboko zakorzeniony wśród miejscowej ludności katolickiej, jak i protestantów – metalowy krzyż w miejscu domniemanej śmierci Brunona oraz wspólne procesje w dniu

²¹ AKD AB, Sanktuarium Matki Bożej Studzieniczańskiej w Studzienicznej, Charakterystyka obrazu i sanktuarium.

²² AKD AB, Sanktuarium Bożego Miłosierdzia z parafii Chrystusa Sługi w Elku, Dekret z 29 października 2005 r.

²³ W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 26; M. Brzóska, *Sanktuarium Diecezjalne Bożego Miłosierdzia w Elku*, „Martyria”, 17(2006), nr 1(176), s. 4; W. Guzewicz, *Kościół i parafie ziemi ełckiej*, s. 35–38.

odpustu parafialnego”. Tymi słowami uzasadniał prośbę o powołanie w Giżycku sanktuarium proboszcz parafii pw. św. Brunona, ks. Zdzisław Mazur²⁴. Prośba została wysłuchana i 31 stycznia 1994 r. biskup ełcki Wojciech Ziemia erygował sanktuarium Świętego Męczennika²⁵. Było to swoiste ukoronowanie kultu, jakim w Giżycku otaczano tego świętego, i to zarówno wśród niemieckich chrześcijan, protestantów i katolików, jak i wśród katolików polskich²⁶. Obecny kościół katolicki pw. św. Brunona w Giżycku, miejsce sanktuarium, to świątynia ponemiecka, która w przeciwieństwie do większości takich obiektów od swego powstania w 1938 r. należała do katolików. I od swej konsekracji poświęcona była św. Brunonowi²⁷. Związki św. Brunona z Giżyckiem są na poły legendarne, wzgórze opodal jeziora Niegocin jest jednym z kilku możliwych miejsc męczeńskiej śmierci średniowiecznego Ewangelizatora, jednak miejscem otoczonym najsilniejszymi emocjami, modlitwami, nabożeństwami, pielgrzymkami oraz innymi formami kultu. Już w dziewięćsetlecie śmierci Świętego Niemieccy ewangelicy uczcili tę postać okazałym krzyżem na wzgórzu. W roku 2009 krzyż ten odnowiono, uporządkowano teren oraz pobudowano drogi dojazdowe. 20 i 21 czerwca tegoż roku na Wzgórzu Świętego Brunona odbyły się główne obchody tysiąclecia śmierci św. Brunona w diecezji ełckiej pod przewodnictwem prymasa Polski kardynała Józefa Glempa. Od tamtej pory regularnie odbywają się w Giżycku różne uroczystości religijne oraz imprezy świeckie związane z osobą św. Brunona. Odpust: 12 lipca (św. Brunona)²⁸.

Olecko – Sanktuarium Krzyża Świętego

Obecny kościół katolicki w Olecku przy ul. Zamkowej 6 został poświęcony uroczystie 27 sierpnia 1862 r. Powołana w 1871 r. parafia rzymskokatolicka otrzymała wezwanie Krzyża Świętego i św. Wojciecha²⁹. Neogotycka budowla przetrwała wojenne zawieruchy i po II wojnie światowej służyła osiadłym w Olecku Polakom wyznania katolickiego. Dzisiejsza parafia została reaktywowana przez biskupa warmińskiego Edmunda Piszczka 3 lipca 1989 r. Prawie pięć lat później (13 maja 1994) biskup ełcki Wojciech Ziemia ustanowił tutaj Sanktuarium Krzyża Świętego³⁰. Kult Krzyża Świętego w tym miejscu został

²⁴ AKD AB, Sanktuarium św. Brunona w Giżycku, Pismo ks. Zdzisława Mazura z 6 lipca 1993 r.

²⁵ AKD AB, Sanktuarium św. Brunona w Giżycku, Dekret z 31 stycznia 1994 r.

²⁶ Zob. P. Górnicki, *Kult św. Brunona z Kwerfurtu w diecezji warmińskiej w XIX i XX w.*, Warszawa 1999 (mps BUSKWW); J. Kurowska, *Działalność duszpasterska w parafii św. Brunona w Giżycku w latach 1935–1996*, Warszawa 1997 (mps BUSKWW); Z. Mazur, *Kronika Sanktuarium św. Brunona w Giżycku*, Giżycko 1995.

²⁷ M. Jasiński, *Wizerunek św. Brunona z giżyckiego sanktuarium*, SE, 12(2010), s. 405–409.

²⁸ AKD AB, Sanktuarium św. Brunona w Giżycku, Uroczystości świętobrunonowe w Giżycku w latach 1993–2016.

²⁹ Istnieją pewne rozbieżności pomiędzy okolicznościami wybudowania kościoła i powołania parafii. Por. W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 76 oraz *Schematyzm diecezji ełckiej 2012*, s. 384.

³⁰ AKD AB, Sanktuarium Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku, Dekret z 13 maja 1994 r.; E. Samsel, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 334; Z. Chmielewski, *Organizacja parafii i dzieje*

zapoczątkowany 10 września 1981 r., w czasach wielkich napięć społecznych i politycznych. W tym dniu przygotowujący się do odpustu wierni spostrzegli na krzyżu będącym pamiątką misji z 1960 r. jakieś czerwone krople i płynące po krzyżu strugi. Zjawisko to trwało do końca roku, a ponowiło się 2 marca 1982 r.³¹ Zjawisko to wzbudziło zainteresowanie nie tylko w regionie, ale i w całym kraju – do Olecka przybywały pielgrzymki pokonujące nawet setki kilometrów. Władze kościelne nie zajęły oficjalnego stanowiska, ale ówczesny rektor kościoła, ks. Stanisław Tabaka, wyszedł naprzeciw przejawom kultu i obudował krzyż, tworząc rodzaj kaplicy (1987). Obecnie krzyż z oleckiego sanktuarium otoczony jest bogatymi formami kultu i przyciąga setki pielgrzymów. Odpust: 14 września (Podwyższenia Krzyża Świętego)³².

4. Podsumowanie

W 2012 r., po dwudziestu latach od powstania diecezji ełckiej, istniało w niej dziewięć sanktuariów. Większość powstała na mocy dekretów biskupów ełckich. Tworzenie sanktuariów można rozpatrywać w dwóch aspektach: jako następstwo wiary wyrażanej w różnych formach kultu w określonym miejscu oraz jako środek służący pobudzaniu i wzmacnianiu tejże wiary. Istnienie tradycyjnych i powstawanie nowych sanktuariów z pewnością służy Kościołowi i cieszy się wsparciem duchowieństwa. Liczbę sanktuariów w diecezji ełckiej można porównać do stanu w tym zakresie w sąsiednich Kościołach lokalnych, jak diecezja łomżyńska czy archidiecezja białostocka. Jednak już w archidiecezji warmińskiej liczba sanktuariów jest znacznie większa. Ta sprawa pozostaje wszakże ciągle otwarta, 2 kwietnia 2014 r. w kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Suwałkach zostało utworzone drugie na terenie diecezji Sanktuarium Bożego Miłosierdzia (sanktuarium posiada relikwie św. Faustyny, bł. ks. Michała Sopoćki oraz św. Jana Pawła II)³³. To dziesiąte sanktuarium w diecezji ełckiej.

duszpasterstwa katolickiego w Olecku od jej założenia do 1992 r., Warszawa 1998 (mps BWSDE); M. Salamon, *Uroczystości przy krzyżu w Olecku*, „Martyria”, 12(2001), nr 10, s. 7.

³¹ Był to trzeci miesiąc stanu wojennego, niektórzy interpretowali to jako przestrozę związaną z aktualną sytuacją społeczno-polityczną. Zob. M. Klimaszewski, *Duszpasterstwo w Sanktuarium Krzyża Świętego Olecku*, Olsztyn 2004 (mps BWMO).

³² W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji ełckiej*, s. 79nn.

³³ AKD AB, Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Suwałkach, Dekret z 2 kwietnia 2014 r.

SANCTUARIES IN THE DIOCESE OF ELK (1992–2012)

SUMMARY

In 2012 the Diocese of Elk prided itself on nine sanctuaries. During the 20 years of the diocese of the sanctuary there have been several changes. Two new sanctuaries were established: Leipzig and Elk. All paintings in the Marian sanctuaries were crowned during this time (4 images out of 6). In the 2012 schematism the names of the sanctuaries have been clarified and the division into Marian shrines and others (“other”) have been introduced.

KEY WORDS: Sanctuaries, Diocese of the Elk, Mazury, Suwalszczyzna